

Arkivverket

STATENS KARTVERK
Postboks 600 Sentrum
3507 HØNEFOSS

Vedtak om bevaring og kassasjon - blyantoriginaler og myrfolier

Dato
13.03.2024

Vår ref.
2024/2715

Deres ref.
16/04908

Saksbehandler
Hans Knut Trælhaug
arkivar

PB 4013 Ullevål Stadion
0806 Oslo

postmottak@arkivverket.no
48 05 56 66

Org. nr.
961181399

Vi viser til brev av 16. februar 2024, hvor Statens kartverk har oversendt søknad om bevaring og kassasjon gjeldende de to karttypene blyantoriginaler og myrfolier.

Statens kartverk ønsker å kassere blyantoriginalene, bortsett fra enkelte tilfeller der blyantoriginalen er blitt påført nye påtegninger. Videre ønsker Kartverket å kassere myrfoliene i sin helhet.

Med hjemmel i arkivloven § 12, jf. arkivforskriften § 16, godkjenner Riksarkivaren Statens kartverks forslag til bevaring og kassasjon av blyantoriginaler og myrfolier.

Dette vedtaket erstatter Riksarkivarens vedtak av 16. september 2019 (Statens kartverks saksnummer 16/04908).

Statens kartverk avgjør selv hvor lenge materiale som kan kasseres må oppbevares, jf. riksarkivarens forskrift § 7-3.

Med hilsen Arkivverket

Kjetil Korslien
områdedirektør

Kjetil Reithaug
avdelingsdirektør

Dokumentet er elektronisk godkjent og har ingen underskrifter

Deres ref.:

Vår ref.:

Dato:

Sak/dok.: 16/04908-26

16.02.2024

Ark.: 041.1

Søknad om kassasjon av blyantoriginaler og myrfolier ved Kartverkets fylkeskartkontor

Bakgrunn

Denne søknaden henger sammen med tidligere vedtak om bevaring og kassasjon av tilsvarende materiale. Vedtaket av 23.04.2014 om kassasjon av rissefolier (deres ref. 2011/25405) har ikke noe å si for denne søknaden.

Denne søknaden kan også ses i sammenheng med vedtaket av 16.09.2019 (deres ref. 2019/15446). Etter nøyte vurderinger ser Kartverket at dette nå kan revurderes, og sender derfor en ny søknad om kassasjon for deler av materialet omtalt i sistnevnte vedtak. Dette innebar «bevaringsvedtak for både myrfolier, blyantoriginaler i tillegg til samkopier og papirkopi der samkopien skulle mangle.»

Kartverket ønsker nå å be om et nytt vedtak om kassasjon av blyantoriginaler og myrfolier med noen få unntak. Grunnen til ønske om et nytt vedtak er at opplysninger som finnes disse arkivseriene er å finne andre steder i Kartverkets arkiv.

Økonomiske kart – hva er det og hvordan ble de produsert?

Økonomiske kart (ØK-kart) er kart i store målestokker, 1:5000 – 1:20 000. Disse skal tjene både tekniske, økonomiske og administrative formål. I Norge startet arbeidet med økonomisk kartverk i 1965, og store deler av Norge er i dag dekt av ØK-kart i målestokk 1:5000 og 1:10 000. Disse utgjør grunnlaget for planlegging bl.a. i jordbruk og skogbruk. Slike kart gir detaljerte opplysninger om hus, veier, gater, industriareal, eiendomsgrenser og naturgeografiske forhold som vegetasjonstype og kvalitet på skogsmark.

■ www.kartverket.no

Reguleringsplaner for større område har gjerne ØK som kartgrunnlag. Til sammen utgjør ØK-inndelingen om lag 30 000 kartblad. Hver av disse har et visst antall ajourføringer, mellom 1-5 pr kartblad, samt biprodukter brukt i produksjonen av ØK. Andre karttyper som Kartverket stiller kartgrunnlag til rådighet for, er sjøkart (1:7500-1:25 000) topografiske kart (1:25 000-1:250 000) og oversiktskart (1:250 000 og større).

Den analoge produksjonen av ØK foregikk i perioden mellom ca. 1965 og 2000. Kort fortalt kan produksjonsprosessen beskrives på denne måten:

- Flere flyselskap fikk i denne perioden i oppdrag å foreta flyvninger med tanke på økonomisk kartlegging. Nyfotograferte flystripenegativer ble levert til et konstruksjonsselskap som på bakgrunn av flybilene tolket og konstruerte blyantoriginaler.
- Blyantoriginalene ble kontrollert og korrigert ved kartkontoret, som deretter ga konstruksjonsfirmaet i oppgave å utarbeide temarelaterte rissefolier. Dette var folier for høydekurver, vann, vei, grenser, markslag og myr.
- Foliene, som regel med unntak av myr, ble så sammenfattet til en samkopi, trykkeoriginalen som lå til grunn for ferdige ØK-kart i målestokk 1:5000 eller 1:10 000.

Denne aktiviteten har ført til flere omfangsrike arkivserier. Det er følgende:

- Flybilder/vertikalbilder opptatt i striper med 60-80 % overlapp slik at det var mulig å konstruere kart ut fra disse. Flybildenegativene (1.3 millioner negativer) oppbevares i et klimastyrt hvelv på Kartverket i Hønefoss (Bevares).
- Grensebilder med tilhørende dokumentasjon. Dette er bilder brukt til dokumentasjon av eiendomsgrenser. Ved fysisk merking i terrenget ble grensepunktene synlig på flybildene. Dette dannet grunnlag for videre produksjon med temaet grenser. Grensebilder med tilhørende dokumentasjon oppbevares primært ved kartkontorene. (Bevares).
- Blyantoriginaler. Håndtegnete originaler basert på konstruksjon fra flybiler. Grunnmaterialet er folier i hardplast.
- Temarelaterte rissefolier i hardplast. Dette er inntil seks folier med eget innhold brukt på den ferdige samkopien. Temaene er høydekurver, vann, vei, grenser, markslag og myr.
- Stedsnavnsmateriale. ØK-kartgrunnlag med påtegninger og lister. (Bevares).
- Samkopier er de trykkeklare foliene eller trykkeoriginalene i hardplast brukt til produksjon av ØK-kart. Denne inneholdt informasjonen basert på

de temarelaterte rissefoliene. Antallet kan variere fra 1-5 kartblad fra første utgivelse med ajourføringer. (Bevares).

- ØK-kart er det ferdig trykte kartet. (Bevares der samkopien er borte).

Samlet omfang av ØK-materialet alene er ikke nøyaktig kjent, men hvert blad har målene 65 cm x 80 cm. Inndeling av ØK er 30 000 kart på landsbasis. Dette kan best illustreres gjennom en av kartkatalogene laget med tanke på ajourhold av kartleggingsprosessen.

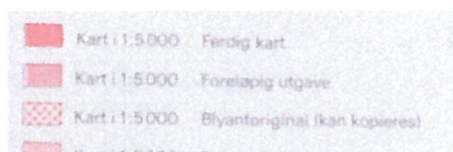
<https://www.nb.no/items/d9504628238d59e2d85364c787aa9d7d?page=0&searchText=%C3%98konomisk%20kartverk:%20katalog>

Hvert kartblad skal ha en blyantoriginal og myrfolie (der det var myr.) I tillegg også øvrige temarelaterte rissefolier (kassert) og ajourføringer av samkopier og kart. Totalt er antall objekter knyttet direkte til ØK-kartleggingen et sted mellom 150 000 til 200 000 objekter. Flybilder kommer i tillegg. Myr og blyantoriginaler er lagret i stålskap som er to meter høye og veier mellom 500 og 800 kilo. Hvert kartkontor har mellom 4 og 9 skap. På landsbasis finner vi mellom 70 og 90 stålskap med denne type innhold.

Nærmere beskrivelse av blyantoriginaler

I prosessen fra flyfotografering til ferdig kart, er blyantoriginaler nærmest en kladd på et ferdig kart. Det er håndtegnet, laget på bakgrunn av konstruktørens tolkning av flybildene. Blyantoriginalen ble tegnet på en transparent folie i hardplast og inneholdt all informasjon som senere ble gjengitt på de temarelaterte rissefoliene. Tolkning av flybildene kunne variere fra person til person, fra kartkontor til kartkontor, og fra periode til periode. Arbeidet ble kontrollert ved kartkontorene basert på de til enhver tid gjeldende instruksjoner (muntlig informasjon fra Ivar Aanerød ved Bodø-kontoret).

Blyantoriginaler fra hele ØK-produksjonen hører hjemme ved Kartverkets fylkeskartkontor i Vardø, Tromsø, Bodø, Steinkjer, Trondhjem, Molde, Bergen, Stavanger, Kristiansand, Skien, Oslo og Hamar. Med unntak av de fire nordligste kontorstedene, samt Skien, skal blyantoriginalene oppbevares ved sitt opprinnelige kontorsted. På landsbasis utgjør dette om lag 30 000 blyantoriginaler.

Figur 1 Utkast fra tegnforklaring i katalogen for ØK-kartleggingen i 1981. Denne illustrerer hvor i produksjonsprosessen blyantoriginalen er.

I enkelte tilfeller kan blyantoriginalen ha fått en ny funksjon der nye påtegninger som f.eks. tekstlig beskrivelse av grenseforløp, hjemmelshavere, mer detaljert beskrivelse av type grensepunkt og hull i folien som viser grenseknekkpunkter. Dette er ikke nødvendigvis opplysninger som finnes andre steder. Slik har enkelte blyantoriginaler fått ny funksjon,

og dermed blitt en ny original. Eksemplarer med unntak som dette ønsker Kartverket å bevare.

Begrunnelse for kassasjon forutsatt at dette ikke er en ny original:

- Blyantoriginalene var et tilbakelagt stadium i produksjonsprosessen da de temarelaterte rissefoliene ble utarbeidet.
- Den korrigerede informasjonen som finnes på blyantoriginalen, eksisterer på det ferdige produktet. Samkopien/ØK-kartet som ivaretas er da den absolutte tolkningen av flybildene.

Nærmere beskrivelse av myrfolier

Myrfolier er en av de temaseparerte rissefoliene. I mediebildet ser vi også at nedbygging av myrområder er et betydelig samfunnsproblem. Kartverket ser verdien av dokumentasjon av nettopp historiske myrområder for, om mulig, å kunne restaurere/gjenskape denne naturtypen. Dette var også begrunnelsen for videre bevaring i 2019.

Myrfolien, sammen med de øvrige rissefoliene, ble konstruert på bakgrunn av informasjonen som lå på blyantoriginalen. Materialet består av to lag, et transparent hardplastlag belagt med burgunder fargeplast. Denne ble siste ble formet etter myrens omkrets avtegnet på blyantoriginalen. De temaseparerte rissefoliene dannet da grunnlaget for det som skulle bli det ferdige ØK-kartet.

Begrunnelse for kassasjon:

Grunnlagsmaterialet er konstruert slik at det fysisk må legges over det tilsvarende ØK-kartet for å kunne tolkes. Digitalisering er mulig, men lite hensiktsmessig. Flybilder er det opprinnelige kildematerialet som myrfolien baserer seg på. Flybildenegativene, som i dag ligger på Hønefoss og skal bevares, blir så langt det er gjennomførbart, digitalisert der de også blir etablert som [ortofoto](#). Dette muliggjør konstruksjon av nye kart basert på gamle flybilder i tillegg til gjenfinning av gamle myrer. Den enkleste måten å gjenfinne myrinformasjon på er likevel å bruke ØK-samkopien/ØK-kartet med avtegnet myr vist i figur 2. Argumentet for å bevare myrfolien i sak 2019/15446 kan vi dermed se bort fra. Samtlige myrfolier kan kasseres fordi informasjonen som finnes på disse er å finne andre steder.

Figur 2 Utsnitt av myrfolie ved siden av tilsvarende område på ferdig ØK-kart.

Myrfoliene fra hele ØK-produksjonen hører hjemme ved Kartverkets fylkeskartkontor i Vardø, Tromsø, Bodø, Steinkjer, Trondhjem, Molde, Bergen, Stavanger, Kristiansand, Skien, Oslo og Hamar. Med unntak av de fire nordligste kontorstedene, samt Skien, skal myrfoliene oppbevares ved sitt opprinnelige kontorsted. På landsbasis utgjør dette i underkant av 30 000 folier.

Konklusjon

Med dette søker Kartverket om mulighet for kassasjon av blyantoriginaler med unntak av de blyantoriginalene som er påført ny informasjon, og myrfoliene. Informasjonen fra disse er å gjenfinne på både flybilder og samkopi/ØK-kart. Disse blir bevart.

Med vennlig hilsen

Sidsel Kvarteig

Dokumentet sendes uten underskrift. Det er godkjent i henhold til interne rutiner.

Kopi Mona Strøm Arnøy, Region og samfunnskontakt